

PARTICULARITĂȚILE PROCESULUI PENAL ÎN CAUZELE CU PERSOANE VĂTĂMATE MINORE

Roxana Maria STEJERAN
Consilier juridic

Abstract

The injured person, as a participant in the criminal proceedings, assists as a main procedural subject, but if this is a child, the situation becomes more delicate. Thus, this paper proposes an analysis of how children are treated if they are victims of a crime. The establishment of specific procedures, which will help to achieve the ideal of justice, at least similar to the criminal procedure in cases involving juvenile offenders, is one of the proposals de lege ferenda, which will be treated in this study..

Keywords: *injured person, main procedural subject, child, specific procedures, de lege ferenda.*

1. Considerații introductive

Fără nicio îndoială una din cele mai importante deviate negative în rândul copiilor sau a tinerilor este reprezentată de delicvența juvenilă. Aceasta presupune o inadaptare atât la sistemul juridic, cât și la cel moral al societății, deoarece privește atât încălcarea drepturilor celorlalți participanți ai societății, cât și a regulilor de conviețuire socială¹. Având în vedere importanța acestei probleme, în vederea soluționării cauzelor în care persoanele minore comit fapte prevăzute de legea penală, dar și a îndreptării acestora considerăm că trebuie luate în calcul mai multe determinante. Astfel, particularitățile ce trebuie avute în vedere privesc atât factorii biologici, cât și cei psihologici, devianța persoanelor minore fiind determinată în proporție covârșitoare de acestea, dar și de factori sociogeni, cum ar fi cei legați de lipsa afecțiunii parentale.

Putem lesne constata că infracționalitatea se află în plină ascensiune, mai ales în rândul tinerilor, care nu conștientizează riscurile la care se supun, comițând fapte prevăzute de legea penală încă de la vârste foarte fragede. Însă, de destule ori, minorii nu sunt doar subiecți activi a unei infracțiuni, ci sunt și victime,

---

¹ M. C. Kmen, R. Rață, *Răspunderea penală a minorilor, studiu de doctrină și jurisprudență*, Ed. Hamangiu, București, 2007, p. 3.

deoarece, tocmai datorită naivității sunt o țintă foarte ușoară. Astfel, în cele ce urmează vom aborda minorul dintr-o altă perspectivă, mai precis cea în care acesta este persoană vătămată, astfel că vom analiza particularitățile sale.

Odată cu creșterea criminalității se înmulțesc și prejudiciile aduse societății, iar pe lângă acestea, într-o măsură la fel de mare se intensifică și încălcarea drepturilor individuale ale victimelor. Însă, în mod paradoxal, de-a lungul timpului, accentul nu s-a pus neapărat pe ocrotirea persoanelor prejudiciate de pe urma infracțiunii, tocmai pentru a nu se ajunge la ipoteze de victimizare ale acestora, care să stea în calea îndeplinirii idealului de justiție. Astfel, rolul activ în aflarea adevărului l-au avut în special organele judiciare, considerându-se faptul că participarea acestora ar fi una neutră², spre deosebire de participarea victimelor care, din dorința de a simți că li s-a făcut dreptate sau chiar de a se răzbuna ar recurge la diferite tertipuri ce ar fi de natură a afecta îndeplinirea actului de justiție. Aderăm înspre o opinie contrară, ce începe a fi susținută și în C. pr. pen. care, cu pași timizi conferă un rol din ce în ce mai important drepturilor persoanei vătămate în cadrul unui proces penal, atribuindu-i chiar calitatea de participant. În susținerea acestui punct de vedere putem lua în considerare, spre exemplu, modificările survenite în C. pr. pen. în ceea ce privește camera preliminară prin Legea 76/2016, care a acordat posibilitatea persoanei vătămate de a participa activ în această fază procesuală, fiind citată și putând formula o serie de cereri sau de excepții conform art. 344 alin. (2) sau chiar concluzii în fața judecătorului de cameră preliminară, astfel cum prevede art. 345 alin. (1) C. pr. pen.³. Cert este însă faptul că drepturile persoanei vătămate într-un proces penal sunt în plină evoluție, organele judiciare trebuind să stabilească un echilibru între rolul pe care îl au acestea în stabilirea adevărului și o posibilă victimizare⁴. De asemenea, tot în vederea atingerii scopului procesului penal, se impune punerea în balanță a drepturilor suspectului și a inculpatului pe de o parte și cele ale persoanei vătămate pe de altă parte. Astfel, organele judiciare trebuie să depună diligențele necesare în vederea aprecierii corecte atât a vătămării fizice, materiale sau morale cauzate de fapta prevăzută de legea penală, cât și a îndeplinirii idealului de justiție.

De departe cele mai vulnerabile victime ale unei infracțiuni sunt persoanele minore, însă în actualul C. pr. pen. constatăm cu stupoare lipsa unor proceduri specifice acestei probleme. Totuși, analizând partea de drept material, se va remarca prezența unor infracțiuni în care subiectul pasiv este unul calificat. Astfel, regăsim protejată persoana vătămată minoră, spre exemplu, în cadrul infracțiunii de rele tratamente aplicate minorului (art. 197 C. pen.), a infracțiunii de act sexual cu un minor (art. 220 C. pen.) sau a celei de corupere sexuală a minorilor (art. 221 C. pen.), dar și a traficului de minori (art. 211 C. pen.) sau chiar a celei de racolare

---

² M. Mares, *Drepturile persoanei vătămate în cadrul procesului penal*, în CDP nr. 3/2016, p. 12.

³ *Idem*, p. 5.

⁴ *Idem*, p. 28.

a minorilor în scopuri sexuale (art. 222 C. pen.). De asemenea, tot referitor la minorii aflați în poziția de victime, regăsim în Codul Penal și infracțiuni ce sunt sancționate mult mai aspru decât cele comise asupra persoanelor majore, categorie în care s-ar putea încadra spre exemplu, determinarea sau înlesnirea sinuciderii care disecă minorii în două categorii, mai precis cei peste 13 ani și cei mai mici de 13 ani, cea din urmă agravantă având limite sunt precum cele de la omorul simplu, de unde putem constata gravitatea unei asemenea fapte. Mai mult, datorită sensibilității acestor victime, dar și a frecvenței în practica judiciară, asemenea fapte sunt sancționate mai aspru și în cazul infracțiunii de lipsire de libertate (art. 205. alin. 3, lit. b) C. pen.), a proxenetismului (art. 213 alin. 3 C. pen.) sau a infracțiunii de viol (art. 218 alin. (3) lit. c). Astfel, salutăm inițiativa legiuitorului din partea de drept material a codului de a acorda o importanță deosebită victimelor minore, observându-se în acest fel o conștientizare a problemelor ridicate în cadrul acestei materii. Totuși, întrebarea care se ridică în partea procesual penală, privește rațiunea pentru care nu a fost continuată inițiativa în vederea instituirii unor proceduri specifice acestei categorii de victime. Această lipsă de interes considerăm că este nejustificată, deoarece atingerea tangențială a câtorva particularități în ceea ce privește latura penală nu rezolvă problemele subzistente.

Persoana vătămată este un participant în cadrul procesului penal, care va asista ca subiect procesual principal, astfel cum prevede art. 33 C. pr. pen. Totuși, există o excepție, și anume ipoteza în care declară că se constituie parte civilă în proces, caz în care devine parte în procesul penal, alături de inculpat și de persoana responsabilă civilmente. Dacă privitor la parte civilă cunoaștem termenul până la care se poate constitui parte în proces, și anume până la începerea cercetării judecătorești, cum ne precizează art. 20 alin. (1) C. pr. pen., în ipoteza persoanei vătămate nu avem instituit niciun termen, aceasta putând participa în tot cursul procesului penal cu privire la latura penală, fără îndeplinirea vreunei formalități⁵.

2. Specificul modurilor de sesizare

Referitor la declanșarea procesului penal, victimele minore au aceleași modalități de care pot uza și persoanele majore, fiind același mecanism de urmat, distincțiile apărând doar în cazul persoanelor ce sunt îndreptățite a sesiza organele judiciare.

Începând cu mijloacele de sesizare, constatăm că nu există distincții însemnate între modalitatea de sesizare de către persoanele majore sau de către cele minore. Totuși, specificitatea apare în cadrul art. 289 alin. (8) C. pr. pen., unde legiuitorul a delegat sesizarea în mâna reprezentantului legal al minorului sau, în cazul persoanelor ce au împlinit 14 ani, a condiționat sesizarea de încuviințarea celui ce îl reprezintă din punct de vedere legal. Pe lângă aceste modalități de sesizare, în teza finală a articolului se prevede posibilitatea sesizării din oficiu, în cazul în care

⁵ D. Bălan, *Persoana vătămată și partea vătămată*, în *Caiete de drept penal* nr. 3/2016, p. 102.

făptuitor se prezumă a fi chiar reprezentantul său legal. Referitor la modalitatea de sesizare, salutăm inițiativa legiuitorului de a separa modul de sesizare în funcție de vârstă, deoarece aceasta reprezintă un factor determinant în maturizarea minorilor, reprezentanții legali ai minorilor fiind cei mai în măsură a decide nevoile acestuia. Dependența de reprezentantul legal se manifestă mai ales în perioada în care aceștia nu se bucură de discernământ, minorii neînțelegând, în mare parte, consecințele anumitor fapte pedepsite de legea penală putând fi extrem de ușor de manipulat. Ba mai mult, fără manifestarea unui rol activ de către reprezentanții legali, aceștia și-ar putea forma principiile eronate, înțelegând a fi morale sau chiar legale anumite acțiuni care se află, însă, la polul opus. De asemenea, ar putea percepe caracterul infracțional ca fiind o normalitate, iar prin puterea exemplului să ajungă, în timp, să se afle de cealaltă parte a baricadei, și anume de partea persoanelor ce comit infracțiuni.

În vederea manifestării rolului său activ, reprezentantul legal stabilește oportunitatea sesizării organelor judiciare la plângere prealabilă, atât în privința inițierii sesizării, cât și a încuviințării acesteia. Situația mai aparte apare în momentul stabilirii termenului de introducere a plângerii prealabile. Astfel, dacă în cazurile obișnuite sesizarea organelor judiciare se realizează în termen de 3 luni din ziua în care persoana îndreptățită a aflat despre săvârșirea faptei, în cazul unui minor, termenul curge din momentul aflării faptei prevăzute de legea penală de către părintele, tutorele sau curatorul minorului. În textul art. 296 C. pr. pen. legiuitorul nu face distincție între minorul fără capacitate de exercițiu și cel cu capacitate restrânsă, astfel, întrebarea care se ridică privește momentul din care începe să curgă termenul de 3 luni în cazul minorilor cu capacitate restrânsă de exercițiu, cealaltă categorie neridicând probleme, fiind clar că atât timp cât reprezentanții legali sunt cei îndreptățiți să depună plângere prealabilă termenul va curge din momentul în care aceștia vor afla de săvârșirea faptei. Astfel, dacă posibilitatea introducerii plângerii prealabile curge din momentul luării la cunoștință a minorului cu capacitate restrânsă de exercițiu, atunci, ce se întâmplă dacă reprezentantul legal nu este încunoștințat în termen pentru a-și putea da încuviințarea? În această situație este evidentă lipsirea de efecte a plângerii realizate de minor, deoarece nu cuprinde cerințele legale, și anume cele legate de încunoștințare. Conform opiniei unui autor⁶ se percepe că termenul curge și în cazul persoanelor cu capacitate restrânsă de exercițiu tot din momentul aducerii la cunoștință a faptei reprezentantului legal. În caz contrar, ne-am afla în situații inechitabile, în care victima, o persoană cu capacitate de exercițiu restrânsă, descoperă săvârșirea infracțiunii, dar reprezentantul său legal se află în imposibilitate faptică să facă o astfel de încuviințare odată cu formularea de către minor a plângerii prealabile, astfel că trec cele 3 luni în care se putea realiza sesizarea, iar plângerea prealabilă

⁶ C. Șerban Morăreanu, *Particularitățile procesului penal în cauzele cu părți vătămate minore*, Analele Universității „Constantin Brâncuși” din Târgu-Jiu, Seria Științe juridice, Nr. 2/2010, pp. 130-131.

nu își mai poate produce efecte, deoarece dacă este realizată doar de către minorul cu capacitate restrânsă de exercițiu nu este aptă de a conduce la punerea în mișcare a acțiunii penale. Totuși, în literatura de specialitate s-a susținut și opinia contrară, conform căreia s-a arătat că, întrucât introducerea plângerii prealabile îi revine minorului cu capacitate restrânsă de exercițiu, atunci termenul de 3 luni ar curge de când acesta a aflat cine este făptuitorul⁷.

Dacă s-ar prelua de către legiuitor ultima opinie considerăm că i s-ar îngădi minorului cu capacitate restrânsă de exercițiu drepturile de care beneficiază odată cu împlinirea vârstei de 14 ani, astfel că, pentru a se ajunge la situații juste propunem a se crea două ipoteze de lucru diferite, dintre care una să reprezinte regula, iar cealaltă excepția. Atât timp cât minorul cu capacitate restrânsă este considerat a fi capabil de a face plângere penală în nume propriu, însă cu încuviințarea persoanelor prevăzute de legea civilă, considerăm că aceeași operațiune ar trebui să existe și în cazul plângerii prealabile, deoarece nu se justifică existența unui tratament diferit. Ba mai mult, persoanele prevăzute de legea civilă sunt părinții minorului, tutorele acestuia sau curatorul, adică persoane care se trebuie să ocrotească drepturile minorul, fiind rarissime situațiile în care pe o perioadă mai îndelungată 3 luni s-ar afla în imposibilitate de a interacționa cu minorul, mai ales că odată ce minorul este lipsit de îngrijire părintească persoanele apropiate acestuia, serviciul de stare civilă, instanțele judecătorești, organele administrației publice locale sau instituțiile de ocrotire, chiar și orice altă persoană sunt obligate să înștiințeze instanța de tutelă, astfel cum prevede art. 111 C. civ., pentru a-i fi numit acestuia un tutore. Totuși, pentru ipoteza în care s-ar afla în imposibilitate faptică de a primi în termen optim încuviințarea reprezentantului legal, însă nu ne-am regăsi în situația în care minorul ar fi lipsit de ocrotire părintească sau chiar dacă ne-am afla, s-ar putea institui o situație de excepție. Astfel, în acest caz, considerăm că termenul ar putea curge de la data aducerii la cunoștință a reprezentantului legal existent sau de la data numirii noului reprezentant legal, astfel cum se aplică și în situația în care făptuitorul este chiar persoana sub ocrotirea căreia se afla minorul. Se impune a aminti și o altă modalitate de sesizare în cazul plângerii prealabile, expusă în Codul penal la art. 157 alin. (4), unde se precizează posibilitatea organelor judiciare de a pune în mișcare din oficiu acțiunea penală, dacă făptuitor este însuși reprezentantul legal al minorului.

Așadar, pentru identitate de rațiune considerăm că ar trebui să se facă diferență între minorul fără capacitate de exercițiu și cel cu capacitate restrânsă și în cazul plângerii prealabile. De asemenea, considerăm oportună instituirea unei reguli pentru care minorul cu capacitate de exercițiu restrânsă conform căreia termenul în care se poate realiza plângerea prealabilă să curgă de la momentul în care află de fapta săvârșită împotriva lui, fiind obligația acestuia de a primi încu-

---

⁷ N. Volonciu, Al. Țuculeanu, *Codul de procedură penală comentat – art. 200-286. Urmărirea penală*, Ed. Hamangiu, București, 2007, p. 197.

viințare în termen pentru a putea avea o plângere prealabilă valabilă. Mai mult, ar fi indicată și existența unei situații de excepție pentru situațiile în care reprezentanții legali s-ar afla în imposibilitate faptică de a-și da consimțământul, caz în care termenul ar curge de la momentul în care aceștia din urmă află de fapta cu privire la care se dorește sesizarea organelor judiciare.

3. Drepturile persoanei vătămate minore în procesul penal

Similar persoanelor majore și minorilor le sunt garantate într-o manieră concisă drepturile prevăzute de art. 81 C. pr. pen., excepțiile fiind nelipsite, tocmai în vederea protejării intereselor minorului. Astfel, baza tuturor drepturilor garantate persoanei vătămate, un fel de „drept-cadru”⁸ îl reprezintă dreptul de a fi informat cu privire la drepturile sale. Importanța acestui drept izvorăște din faptul că acesta reprezintă punctul de pornire în ceea ce privesc celelalte drepturi garantate de art. 81 C. pr. pen. Mai departe, în ciuda neconstituirii ca parte civilă, persoana vătămată atât minoră cât și majoră are dreptul de a propune administrarea de probe, de a ridica excepții sau de a pune concluzii sau de a formula orice alte cereri, desigur referitor la latura penală a cauzei. Rămânând în sfera drepturilor garantate persoanei vătămate, de departe cel mai important este reprezentat de dreptul de a fi ascultată, fiind metaforic „vocea” persoanei căreia i s-a produs o vătămare de pe urma infracțiunii⁹. Accentuarea însemnătății acestui drept survine odată cu garantarea sa chiar și în plan european, deoarece odată cu stabilirea obiectivului de libertate, securitate și justiție statele membre s-au angajat să protejeze victimele criminalității, astfel cum se prevede din primele rânduri ale preambulului Directivei 2012/29/UE privind drepturile, sprijinirea și protecția victimelor criminalității. Astfel, în cadrul art. 10 alin. (1) din Directivă, deși se prezintă o abordare mai succintă, aceasta garantează, la fel ca în legislația internă, dreptul victimelor de a fi audiate, dar și a prezenta probe. În următorul alineat Directiva conferă o marjă de apreciere a organelor judiciare din fiecare stat membru în ceea ce privește modalitatea de audiere și de administrare a probelor, atitudine corectă, deoarece acestea sunt cele mai în măsură să aprecieze în mod corect procedura ce trebuie urmată în astfel de cazuri. Privitor la victimele-copii, în preambul Directivei se precizează importanța ascultării în ciuda vârstei fragede și a discernământului diminuat, luându-se, însă, în considerare, vârsta, precum și maturitatea acestora la momentul efectuării audierii.

Revenind în plan intern, constatăm lipsa unor dispoziții speciale în ceea ce privește ascultarea persoanelor vătămate minore, textele de la art. 111 C. pr. pen. oferind doar scurte repere diferite față de majori, care trebuie urmate în momentul

⁸ N. Volonciu, S. Uzlău (coord.), *Noul Cod de procedură penală comentat*, Ed. Hamangiu, București, 2014, p. 196.

⁹ M. Mareș, *op. cit. apud. D. Motoi, Right to Be Heard*, in „Strengthening Judicial Cooperation to Protect Victims of Crime” Handbook, *precit.*, p. 39.

audierii unei victime minore. În ciuda marjei de apreciere conferită de către Directiva 2012/29 în privința înregistrării audierii pe suport audiovizual, din cadrul art. 24 alin. (1) lit. a) din prezenta directivă, legiuitorul român a ales să prevadă în mod expres obligativitatea efectuării acesteia, putându-se deroga de la această regulă doar în situația în care nu este posibilă înregistrarea, caz în care se consemnează în declarația persoanei vătămate. Considerăm corectă inițiativa legiuitorului de a prevedea această cerință ca fiind una obligatorie, deoarece utilizarea unor asemenea probe în procesul penal crește gradul unei soluționări juste a cauzei. De asemenea, o altă specificitate privește efectuarea ascultării de persoane de același sex în mai cazul mai multor infracțiuni printre care și cele ce privesc cauzele cu victime minore, atâta timp cât persoana vătămată cere acest lucru, precum și dacă nu este adusă atingere bunei desfășurări a procesului sau drepturilor și intereselor părților, astfel cum prevede art. 111 alin. (7) C. pr. pen. Nu în ultimul rând, în cadrul art. 113 alin (1)-(6) C. pr. pen. s-au instituit o serie de dispoziții în vederea protecției persoanei vătămate. Astfel, în cadrul acestui articol, la alin. (2) s-a instituit o prezumție legală referitoare la statutul de persoană vulnerabilă a mai multor categorii de persoane, printre care se regăsesc și persoanele vătămate minore. Această prezumție ajută persoanele aflate în situații vulnerabile să beneficieze de o serie de măsuri de protecție atât în faza de urmărire penală, cât și în cea de judecată, aplicându-se regulile din materia martorilor protejați, astfel cum prevede art. 113 alin. (1) C. pr. pen.

Totuși, pe lângă aceste scurte prevederi generale, legiuitorul român a considerat oportun a reglementa modalitatea de audiere a victimelor în cazul anumitor tipuri de infracțiuni, astfel cum este prevăzut în Legea 678/2001 privind prevenirea și combaterea traficului de persoane. Astfel, în această materie, în ipoteza în care sunt săvârșite anumite infracțiuni prevăzute de prezenta lege, cum ar fi pornografia infantilă, traficul de minori, legiuitorul consacră anumite reguli ce trebuie urmate. Aflându-ne în fața unui subiect pasiv calificat se impune o judecată nepublică, astfel cum prevede art. 24 alin. (1) din prezenta lege, la fel cum se consacră în procedura destinată subiecților activi minori. Pe lângă această prevedere, alin. (2) din cadrul aceluiași articol impune prezența anumitor persoane în timpul ascultării minorului ce nu a împlinit 14 ani, și anume a părinților, a unui psiholog, respectiv a unui reprezentant al Direcției generale de asistență socială și protecția copilului. Astfel, în linii mari, această procedură se aseamănă cu cea reglementată de C. pr. pen. în cazul suspectilor sau a inculpaților minori. Totuși, constatăm o serie de carențe în reglementarea referitoare la victimele minore, pe fondul inexistenței unei proceduri bine definite în ceea ce privește ascultarea acestora, textele Legii 678/2001 oprindu-se doar asupra câtorva infracțiuni considerate a fi mai grave, în care subiectul pasiv este unul calificat, și anume o persoană minoră. În realitate s-ar impune existența unei asemenea proceduri în cazul tuturor infracțiunilor ce se comit asupra persoanelor minore, deoarece, din

punct de vedere psihologic impactul este unul suficient de ridicat, ce îi poate influența în mod definitiv.

Pe lângă aceste scurte prevederi din C. pr. pen. sau cele din legea privind traficul de persoane, în încercarea de a se alinia reglementărilor din statele cu o democrație avansată, legiuitorul a adoptat o lege care prevede măsurile ce trebuie luate pentru asigurarea protecției victimelor infracțiunii, și anume Legea nr. 211/2004. Deși inițiativa este una lăudabilă, reglementarea este una deficitară, cu lacune considerabile, pe care le vom supune analizei în cele ce urmează.

În primul rând, este de apreciat faptul că, în Capitolul III al legii se prevede posibilitatea consilierii psihologice a victimelor unor infracțiuni expres menționate în cuprinsul textului de la art. 8 alin. (1) din lege, în încercarea de a contribui la atenuarea impactului suferit de către minor. În această privință considerăm o oarecare consecvență a legiuitorului, deoarece și în cazul în care minorul este subiect activ se procedează la citarea Direcției de Generale de Asistență Socială și Protecția Copilului, încercându-se inducerea unei stări de siguranță, pentru a putea beneficia de declarații complete. Totuși, considerăm că reglementarea referitoare la minorul, subiect pasiv al unei fapte prevăzute de legea penală este mult mai bine structurată, cu consecințe practice mult mai benefice minorului, deoarece consilierea poate excede cadrulul procesual penal, spre deosebire de cazul în care el este subiect activ, unde, direcția de asistență socială intervine doar pe durata desfășurării procesului penal. Impactul faptei prevăzute de legea penală se materializează nu doar în timpul desfășurării procedurilor de organele judiciare sau a instanței de judecată, ci și în viața de zi cu zi a minorului, astfel, considerăm superioară reglementarea, din acest punct de vedere. Chiar și durata în care se poate acorda consiliere psihologică prevăzută de art. 9 din Legea 211/2004 pare a fi una rezonabilă, deoarece în cuprinsul a 6 luni, dacă minorul nu a împlinit 18 ani, respectiv 3 luni, în cazul în care acesta a împlinit 18 ani, există șanse ridicate ca persoana să își revină din șocul infracțiunii a cărei victimă a fost, ca mai apoi să fie apt a contribui la aflarea adevărului.

Mai apoi, o altă asemănare este reprezentată de asistența juridică, care, cum se prevede în C. pr. pen. în art. 90 lit. a) este obligatorie pentru suspectul sau inculpatul minor. În cazul în care acesta nu are avocat ales, se va proceda la desemnarea unui avocat din oficiu, în ipoteza în care persoana vătămată sau partea civilă este minoră, astfel cum prevede art. 93 alin. (4) C. pr. pen. În această materie o problemă interesantă privește sancțiunea nerespectării acestei prevederi. Într-o primă fază, examinând ipotezele de la art. 281 C. pr. pen. am tinde înspre o sancțiune cu nulitatea relativă, însă la o abordare mai de nuanță a art. 281 C. pr. pen. secțiunea pare a fi una greșită. Mai precis, analizând lit. f) de la alin. (1) al art. 281 C. pr. pen. vom constata că asistența juridică este obligatorie în cazul suspectului, a inculpatului sau a oricărei alte părți, dacă se impune acest lucru, neamintindu-se, însă, persoana vătămată. Totuși, având în vedere art. 93 alin. (4)

C. pr. pen. constatăm că legiuitorul a avut în considerare starea de vulnerabilitate conform căreia s-ar impune instituirea unei asistențe juridice obligatorii. De asemenea, raportându-ne la dispozițiile art. 81 C. pr. pen., referitor la drepturile persoanei vătămate în vederea asigurării în mod efectiv, a respectării drepturilor de a propune administrarea de probe de către organele judiciare, de a ridica excepții și de a pune concluzii, precum și a drepturilor de a formula orice alte cereri ce țin de soluționarea laturii penale a cauzei și de a adresa întrebări inculpatului sau altor participanți, având în vedere situația specială a persoanei vătămate minore, se impune aplicarea art. 93 alin. (4) C. pr. pen. pentru ca acestea să nu fie teoretice și iluzorii. Din aceste considerente se impune asigurarea unui tratament ce să privească protejarea persoanei vătămate pe tot parcursul procesului penal, materializat prin asigurarea în mod obligatoriu a asistenței juridice¹⁰. În lipsa unei precizări exprese la art. 281 alin. (1) lit. f) C. pr. pen. nu putem afirma că sancțiunea nulității absolute se aplică și persoanelor vătămate minore, însă, considerăm eronată formularea, mai ales că legiuitorul nu a instituit o anumită categorie de participanți cărora să le asigure asistența juridică. Mai precis, în cadrul acestui articol sunt enumerați o parte din subiecții procesuali principali, cum ar fi suspectul, părțile, și anume inculpatul și celelalte părți, precum partea civilă și partea responsabilă civilmente, fără însă a se aminti de persoanele vătămate cărora li se impune asigurarea asistenței juridice. Considerăm justificată neintroducerea celorlalți subiecți procesuali, cum ar fi martorul, expertul sau interpretul, deoarece nu joacă un rol extreme de important în procesul penal, însă, nu găsim justificare în legătură cu lipsa persoanei vătămate, mai ales că la art. 93 alin. (4) C. pr. pen. se precizează instituirea unei asistențe juridice obligatorii, dacă persoana este un minor¹¹. Considerăm asistența juridică a persoanei vătămate minore la fel de importantă precum a părții civile minore sau a celuilalt subiect procesual principal amintit, și anume suspectul. Astfel, suntem de părere că legiuitorul, în mod nejustificat a omis să prevadă că se sancționează cu nulitatea absolută și neasigurarea asistenței juridice obligatorii în situația persoanelor vătămate minore. Din aceste considerente propunem *de lege ferenda* modificarea art. 281 alin. (1) lit. f) C. pr. pen. prin introducerea persoanei vătămate în cadrul participanților ce au nevoie de asistență juridică și a cărei lipsă atrage sancțiunea nulității absolute, mai ales că, există cazuri în care asistența juridică este obligatorie, cum e în cazul art. 93 alin. (4) C. pr. pen.

Considerăm că aceste obligații prezentate mai sus reprezintă reperele de bază în vederea audierii unui minor, care însă trebuie aprofundate pentru o mai bună protecție a persoanelor aflate în situații vulnerabile, iar nu să rămână la stadiu de precizări tangențiale, astfel cum se regăsesc, de fapt în actuala reglementare.

¹⁰ A. Răducu, *Sancțiunea care intervine în cazul în care nu se asigură asistența juridică obligatorie a persoanei vătămate minore – nulitatea absolută sau nulitatea relativă*, Revista Themis, nr. 2/2016, p. 70.

¹¹ *Idem*, p. 71.

Așadar, deși se poate observa grija legiuitorului față de victimele persoane minore, prin posibilitatea consultării un psiholog sau acordarea de asistență juridică gratuită sau a unor compensații materiale, din păcate acestea nu suplinesc o procedură speciale, cu reguli specifice. Considerăm că se impune instituirea unei proceduri speciale destinate persoanelor vătămate minore, asemănătoare celei referitoare la persoanele cu privire la care există o suspiciune rezonabilă că au comis fapte reprobabile.

4. Protejarea persoanei vătămate minore în latura civilă

În materia laturii civile în privința victimelor minore apare posibilitatea preschimbării aplicabilității principiului disponibilității în cel al rolului activ al organelor judiciare în vederea protejării intereselor minorilor. Rolul procurorului este unul subsidiar, acesta materializându-se doar în ipoteza în care reprezentantul legal nu s-a constituit parte civilă în procesul penal în numele minorului. De asemenea, un autor¹² susține faptul că procurorul și-ar mai putea manifesta rolul activ în latura civilă și în cazul în care minorul nu are reprezentant legal, însă considerăm această opinie greșită, deoarece, atât minorul fără capacitate de exercițiu sau cu capacitate restrânsă este trebuie este reprezentat fie de părinte, tutore sau curator, neputându-se întâlni situația în care acesta să nu aibă un reprezentant legal.

Spre deosebire de latura penală, în cazul acțiunii civile persoana vătămate minore care a dobândit capacitate de exercițiu anticipată conform art. 40 C. civ. sau a dobândit-o prin căsătorie nu poate exercita acțiunea civilă în numele său prin intermediul procurorului, aceasta putându-și apăra interesele civile în nume propriu¹³.

De asemenea, pe cale jurisprudențială s-a stabilit că în situația în care se face o declarație de renunțare la despăgubiri de către reprezentantul legal, în speță formulată de mamă, în numele minorilor al căror tată și-a pierdut viața în accidentul de circulație provocat de inculpat, este inefficientă, iar instanța nu poate să ia act de ea, întrucât prejudiciază interesele minorilor¹⁴. Ba mai mult, tot referitor la dreptul la despăgubiri al copiilor minori ai victimei decedate în urma săvârșirii unei infracțiuni de o altă persoană, instanța nu poate soluționa latura civilă a cauzei luând act de tranzacția intervenită dintre inculpat și reprezentantul minorilor, fără încuviințarea autorității tutelare, actuala instanță de tutelă¹⁵.

---

¹² M. Udriou, *Procedură penală. Partea specială*, ed. a 3-a, Ed. C.H. Beck, București, 2016, p. 92.

¹³ *Idem*, pp. 93-94.

¹⁴ Tribunalul București, Secția penală, Decizia nr. 354/1990, în *Dreptul* nr. 6/1992, p. 89.

¹⁵ Curtea Supremă de Justiție, Secția penală, Decizia nr. 1032/1991, în *Buletinul Jurisprudenței*.

Persoanele vătămate minore sunt protejate și în partea procesual penală, spre exemplu în materia măsurilor asigurătorii, unde se instituie un caz de indisponibilizare obligatorie a unor bunuri mobile sau imobile sau de constituire a sechestrului. În ciuda caracterului real al măsurilor, în vederea atingerii scopului garantării executării obligațiilor patrimoniale ce decurg din rezolvarea acțiunii penale și acțiunii civile în cadrul procesului penal, dar mai ales pentru protejarea intereselor persoanelor minore se impune luarea măsurii asigurătorii ca o prevedere cu caracter obligatoriu, nefiind lăsată la aprecierea organelor judiciare, precum în toate celelalte cazuri din această materie.